

Derdenbeslag en de verschuldigdheid van wettelijke rente

J.M. VELDHUIS*

De Hoge Raad heeft met het arrest *Staalduinen/Tiethoff*¹ meer zekerheid gegeven over de vraag wanneer de derdebeslagene wettelijke rente verschuldigd is. De gevolgen hiervan kunnen voor de derdebeslagene verstrekkend (lees: zeer kostbaar) zijn. Daarmee is het voor de praktijk uiterst relevant. Des te meer reden om de voorwaarden en de gevaren in kaart te brengen. Dat geschiedt aan de hand van de begrippen 'wettelijke rente' en 'verzuim'.

1. Wettelijke rente en positie van de derde-beslagene

Tot voor kort was er onduidelijkheid en discussie over de vraag of, en zo ja wanneer, de derdebeslagene wettelijke rente is verschuldigd gedurende de looptijd van het derdenbeslag.²

Voordat ik deze vraag beantwoord, schets ik eerst het begrip 'wettelijke rente' en de positie van de derdebeslagene.

1.1. Wettelijke rente

De wettelijke rente is een gefixeerde schadevergoeding voor de vertraging van de betaling van een geldsom die de in verzuim verkerende schuldenaar aan de schuldeiser verschuldigd is. Uit deze omschrijving zijn drie vereisten af te leiden:

(i) Gefixeerde schadevergoeding

De wettelijke rente is een gefixeerde schadevergoeding. Dit betekent dat de wet vastlegt welke schade de schuldenaar moet vergoeden als hij zijn betalingsverplichting niet tijdig nakomt.³ Er wordt dus niet naar de daadwerkelijke schade gekeken, maar de schade wordt vastgesteld op basis van het rentepercentage over het onbetaald gelaten bedrag over een bepaalde periode. Dit is, in tegenstelling tot het berekenen van de daadwerkelijk geleden schade, een eenvoudige manier van het vaststellen van de schade.

De wettelijke rente kent twee verschijningsvormen, te weten de wettelijke vertragsrente (artikel 6:119 BW) en de wettelijke handelsrente (artikel 6:119a BW en artikel 6:119b BW⁴). De wettelijke handelsrente geldt bij handelsovereenkomsten en betreft dus overeenkomsten tussen 'professionals'. In andere gevallen geldt de wettelijke vertragsrente.⁵ De regeling van de wettelijke rente is aanvullend recht en geldt dus niet als partijen andersluidende afspraken hebben gemaakt. Voor beide soorten wettelijke rente geldt dat sprake is van een samengestelde rente.⁶ Dit betekent dat na verloop van één jaar de vervallen rente bij de hoofdsom wordt opgeteld.

(ii) Geldsom

De regeling van de wettelijke rente geldt enkel voor de vaststelling van de schade bij het niet (tijdig) voldoen van een geldsom. Is sprake van onrechtmatig handelen, bijvoorbeeld in geval van onrechtmatig beslag, dan kan de schade niet worden berekend op grond van de gefixeerde wettelijke rente. In dat geval moet een vergelijking worden gemaakt tussen de situatie waarin de beslagdebiteur als gevolg van het beslag daadwerkelijk verkeert en de situatie waarin hij zou

* Mr. J.M. Veldhuis is advocaat bij Visser & Van Solkema Advocaten te Amsterdam. Dit artikel is een bewerking van een bijdrage aan de Leergang Burgerlijk Procesrecht van Magna Charta.

1. HR 13 april 2012, NJ 2012, 445, m.nt. A.I.M. van Mierlo (*Staalduinen/Tiethoff* q.q.).

2. Het kamp dat het standpunt verdedigde dat de wettelijke rente gedurende het beslag altijd doorloopt, bestaat uit Hartkamp, Schelhaas en Streefkerk. Het andere kamp, bestaande uit Broekveldt, Snijders en Van Oven, meende dat er gedurende het beslag geen rente verschuldigd is. Zie hierover par. 2.2.

3. H.N. Schelhaas in haar noot onder Rb. 's-Gravenhage 9 april 2008, LJN BF7930, JBP 2008, 47.

4. Op 16 maart 2013 is artikel 6:119b BW in werking getreden (*Stb.* 2013, 9). Dit als onderdeel van de implementatie van de Europese Richtlijn betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties (herbeschikking), Richtlijn 2011/7/EU (*PbEU* 2011, L 48/1. Artikel 6:119b BW geldt voor handelstransacties met de overheid. Artikel 6:119a BW geldt derhalve enkel nog voor handelstransacties tussen bedrijven onderling.

5. W.H.B. den Hartog Jager, *Wettelijke rente*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2012, § 1.4.1.

6. Artikel 6:119 lid 2 BW, artikel 6:119a lid 3 BW en artikel 6:119b lid 3 BW.

hebben verkeernd als het (onrechtmatige) beslag niet zou zijn gelegd.⁷

(iii) Verzuim

De laatste voorwaarde is dat degene die moet afdragen in verzuim moet zijn. Hiervoor is in principe vereist dat eerst een ingebrekestelling moet worden verzonden.⁸ Al is het ook mogelijk dat de schuldenaar van rechtswege in verzuim komt te verkeren, bijvoorbeeld als er een fatale termijn verstrijkt zonder dat wordt nagekomen⁹ of indien de schuldenaar verklaart niet (tijdig) te zullen nakomen.

1.2. Positie derdebeslagene

Door het leggen van derdenbeslag betreft de beslaglegger de derdebeslagene in het geschil dat de beslaglegger heeft met diens schuldenaar (de beslagdebiteur). De derde heeft hier geen invloed op. In de jurisprudentie is dan ook terecht uitgemaakt dat de derdebeslagene niet in een slechtere positie mag komen te verkeren, dan in de situatie dat geen beslag onder hem zou zijn gelegd (het non-peiusbeginsel).¹⁰

De deurwaarder beveelt de derde om het verschuldigde of de zaken onder zich te houden.¹¹ De derdebeslagene kan vanaf dat moment niet meer bevrijdend betalen aan zijn schuldeiser. Betaalt de derdebeslagene toch aan zijn schuldeiser, dan zal hij nogmaals moeten betalen en wel aan de beslaglegger. De derdebeslagene krijgt een verhaalsrecht op de beslagdebiteur en draagt daarmee het incassorisico.¹²

2. Wettelijke rente verschuldigd?

De centrale vraag is of de derde, die als gevolg van het gelegde derdenbeslag niet aan zijn schuldeiser (de beslagdebiteur) betaalt, wettelijke rente verschuldigd is aan zijn schuldeiser. Op deze vraag is geen eenduidig antwoord te geven. Hieronder zal ik ingaan op de situatie dat de derdebeslagene op het moment van beslaglegging niet in verzuim verkeert en wanneer hij wel in verzuim verkeert.

2.1. Geen verzuim

In het arrest *Willems c.s./FMN*¹³ verkeerde de derdebeslagene niet in verzuim op het moment van derdenbeslag. De Hoge Raad oordeelde dat de tekortkoming in de nakoming als gevolg van het derdenbeslag – zolang het beslag voortduurt – een omstandigheid is die de derdebeslagene niet kan worden toegerekend. De der-

debeslagene komt dus niet in verzuim te verkeren als hij zijn verplichtingen jegens zijn schuldeiser (de beslagdebiteur) niet nakomt als gevolg van het derdenbeslag. De derdebeslagene is dan ook geen rente verschuldigd.¹⁴ In het arrest *Roham c.s./McGergor*¹⁵ uit 1994 herhaalt c.q. bevestigt de Hoge Raad dit standpunt.

Het Gerechtshof Leeuwarden oordeelde in 2001 over de volgende casus.¹⁶ Landman geeft zijn paard 'Hans Boshoeve' in bewaring (pension) bij Hamming. Op enig moment daarna wordt er ten laste van Landman onder Hamming derdenbeslag gelegd op het paard. In reactie hierop zegt Landman de bewaarnemingsovereenkomst op en vordert hij afgifte van zijn paard. Hamming weigert het paard af te geven. Hij stelt zich op het standpunt dat het derdenbeslag een beletsel is als bedoeld in artikel 6:58 BW voor nakoming van de verplichting tot teruggave op grond van de geëindigde bewaarnemingsovereenkomst en dat er sprake is van schuldeisersverzuim. Ook maakt Hamming aanspraak op vergoeding van de kosten voor de (voortgezette) bewaring gedurende de looptijd van het beslag. Het Gerechtshof Leeuwarden oordeelt dat een derdenbeslag dat is gelegd vóór de opzegging van de bewaarnemingsovereenkomst maakt dat de bewaargever (Landman) in schuldeisersverzuim verkeert aangaande de teruggave van het paard. Hierdoor kan de derdebeslagene (Hamming) niet in verzuim komen te verkeren.¹⁷ De bewaargever (Landman) kon de overeenkomst dan ook niet ontbinden.¹⁸ In 2012 bevestigde de Hoge Raad in het arrest *Staalduinen/Tiethoff* dit alsmede de regel uit *Willems c.s./FMN*.

Kortom, het is inmiddels vaste rechtspraak dat de beslagdebiteur in schuldeisersverzuim komt te verkeren op het moment dat het derdenbeslag wordt gelegd. Gevolg hiervan is dat de derdebeslagene gedurende de looptijd van het beslag niet in verzuim kan komen te verkeren en dat hij geen wettelijke rente verschuldigd is.

2.2. Verzuim

Wat als de derdebeslagene in (debiteurs)verzuim verkeert ten tijde van het leggen van het derdenbeslag? Schorst het derdenbeslag dan dit verzuim of loopt het verzuim – en daarmee de verschuldigde wettelijke rente – door? Dit laatste kan grote financiële gevolgen hebben voor de derdebeslagene als een groot bedrag is getroffen door het beslag en als de gerechtelijke

7. HR 8 juli 2011, *LJN BQ1823*, *NJ* 2011, 309 en *RAV* 2011, 96 en A.J. van der Meer over HR 8 juli 2011: 'Gemiste kans of taak voor de wetgever?', *BER* 2011-1, p. 40-41. Anders: Hof 's-Hertogenbosch 4 september 2007, *LJN BB3161*.

8. Artikel 6:82 BW en artikel 6:83 BW.

9. Bijvoorbeeld artikel 6:119a lid 1 BW (zie 6:119a lid 2 BW voor uitzonderingen) en artikel 6:119b lid 2 BW.

10. HR 30 november 2001, *NJ* 2002, 419 (*De Jong/Carnifour*). Meer uitgebreid over het non-peiusbeginsel: Broekveldt, *Derdenbeslag*, Deventer: Kluwer 2003, § 5.2.2.

11. Artikel 475 lid 1 onder a Rv.

12. Artikel 475h tweede zin Rv juncto artikel 6:33 BW.

13. HR 31 mei 1991, *NJ* 1992, 261, m.nt. H.J. Snijders (*Willems c.s./FMN*). Zo ook Hof 's-Hertogenbosch 4 september 2007, *LJN BB3161*.

14. Zo ook Rb. Amsterdam 5 maart 1986, *S&S* 1987, 12 (*De Vroom/Blom en Van der AA*).

15. HR 15 april 1994, *NJ* 1995, 268, m.nt. H.J. Snijders (*Roham/McGregor*), r.o. 3.3.

16. Hof Leeuwarden 31 januari 2001, *NJ* 2001, 578.

17. Artikel 3:61 lid 2 BW.

18. Artikel 6:266 lid 1 BW.

procedure die volgt op het conservatoir beslag vervolgens enkele jaren duurt.

In de literatuur waren de meningen verdeeld. Auteurs die meenden dat het verzuim niet doorloopt tijdens beslag zijn Sniijders,¹⁹ Van Oven²⁰ en Broekveldt²¹. Auteurs die meenden dat de wettelijke rente wel doorloopt gedurende het beslag zijn Hartkamp,²² Streefkerk²³ en Schelhaas²⁴.

In 2012 is er eindelijk duidelijkheid gekomen. In het arrest *Staalduinen/Tiethoff* uit april 2012 deed de situatie zich voor dat de derdebeslagene op het moment van beslag wel in verzuim verkeerde. Dit was de eerste keer dat de Hoge Raad de vraag beantwoordde of de in verzuim verkerende derdebeslagene zich op schuldeisersverzuim kon beroepen op basis van het gelegde derdenbeslag (net als de derdebeslagenen in de hierboven genoemde arresten).

De Hoge Raad overweegt als volgt (r.o. 3.4.3):

‘Indien echter de schuldenaar reeds met de voldoening van zijn verbintenis in verzuim is en hij op die grond gehouden is tot betaling van wettelijke rente (of in voorkomend geval tot betaling van contractuele vertragingsrente), maakt een nadien onder hem gelegd derdenbeslag ten laste van de schuldeiser daaraan niet zonder meer een einde. Het ligt dan (overeenkomstig de hoofdregel vermeld in genoemd arrest van 1 februari 2008²⁵) op de weg van de schuldenaar de feiten en omstandigheden te stellen en zo nodig te bewijzen waaruit volgt dat door de beslaglegging schuldeisersverzuim is ontstaan, hetgeen wil zeggen dat de voldoening van de verbintenis is verhinderd doordat het beslag is gelegd. Met betrekking tot dit laatste is in Parl. Gesch. Boek 6, blz. 223-224, opgemerkt: “Slechts dan kan gezegd worden dat de nakoming van de verbintenis uitblijft doordat van de zijde van de schuldeiser een oorzaak van de verhindering is opgekomen, als degeen die de prestatie wil verrichten, ook bereid en in staat is haar naar behoren te verrichten en het zijnerzijds daartoe nodige heeft gedaan, althans voor zover hij daarin niet reeds door de van zijde van de schuldeiser opgekomen oorzaak van de verhindering werd belemmerd”.’

Kortom, als de derdebeslagene op het moment dat het derdenbeslag wordt gelegd in verzuim verkeert, dan blijft hij in principe de samengestelde wettelijke rente verschuldigd. Dit betekent dat de rente die de in verzuim verkerende derdebeslagene aan de beslagdebiteur verschuldigd is, toekomt aan de beslaglegger. Dit geldt voor zowel de reeds vervallen rente als de lopende rente. De lopende rente vloeit immers voort uit een ten

tijde van het derdenbeslag reeds bestaande rechtsverhouding en valt daarmee onder de reikwijdte van het derdenbeslag.

Dit is slechts anders indien de in verzuim verkerende derdebeslagene gemotiveerd stelt – en zo nodig bewijst – dat door een latere handeling of gebeurtenis een eind is gekomen aan de oorzaak van zijn verzuim en dat thans de enige reden van het niet nakomen, is gelegen in het beslag. Het betreft betaling van een geldvordering, dus die handeling of gebeurtenis kan bijvoorbeeld zijn dat hij inmiddels weer voldoende saldo heeft. In dat geval heeft het derdenbeslag wel crediteursverzuim van de beslagdebiteur tot gevolg en eindigt het verzuim van de derdebeslagene – en daarmee de verschuldigdheid van wettelijke rente – zolang het beslag voortduurt. De enkele stelling dat de derdebeslagene, hoewel in verzuim, bereid is en in staat is te betalen, is niet voldoende:

‘Anders dan in de hiervoor als eerste bedoelde situatie, zal in de situatie waarin de schuldenaar reeds met de voldoening van zijn verbintenis in verzuim was voordat het beslag werd gelegd, dan ook niet als uitgangspunt kunnen gelden dat hij wel bereid en in staat is te betalen maar daarin uitsluitend is verhinderd door de van de kant van de schuldeiser opgekomen belemmering in de vorm van het beslag.’²⁶

In de literatuur zijn enkele suggesties gedaan voor derdebeslagenen om te voorkomen dat de wettelijke rente blijft doorlopen tijdens het beslag. Hartkamp opperde om de gelden en de rente in de consignatiekas te storten.²⁷ Schelhaas acht het echter praktischer om het bedrag met verschuldigde rente te storten op een afzonderlijke rekening bij een erkende kredietinstelling.²⁸ Omdat de derdebeslagene het beslagen bedrag onder zich dient te houden, is telkens de toestemming van de beslagene en de beslaglegger vereist. Weigert de beslaglegger of de beslagene aan een dergelijke oplossing mee te werken, dan wordt de betaling enkel verhinderd door een beletsel aan de zijde van de schuldeiser en eindigt het verzuim van de derdebeslagene.

In tegenstelling tot Stein gaat het mij te ver om de derdebeslagene te verplichten om aan de beslaglegger en de beslagdebiteur mededeling te doen van het feit dat de onder hem berustende geldsom geen rente genereert.²⁹

Een aardig detail is dat Van Oven (verzuim loopt niet door tijdens beslag) en Streefkerk (verzuim loopt wel door tijdens beslag) in de combinatie van de Hoge Raad

19. In zijn noot onder HR 31 mei 1991, NJ 1992, 261 (Willems c.s./FMN).

20. J.C. van Oven, ‘Verhaal door middel van derdenbeslag’, in: *Vademecum Executie en Beslag*, Deventer: Gouda Quint 2001, § 8.1.5.

21. L.P. Broekveldt, *Derdenbeslag*, Deventer: Kluwer 2003, p. 376.

22. In zijn conclusie voor HR 31 mei 1991, NJ 1992, 261 (Willems c.s./FMN).

23. Mon. BW B32c (Streefkerk), *Schuldeisersverzuim*, Deventer: Kluwer 2006, nr. 16.

24. In haar noot onder Rb. ‘s-Gravenhage 9 april 2008, JBP 2008, 47.

25. Bedoeld is HR 1 februari 2008, NJ 2008/83, LJN BB8648 (APR/Lavrijsen).

26. HR 13 april 2012, NJ 2012, 445, m.nt. A.I.M. van Mierlo (*Staalduinen/Tiethoff* q.q.), r.o. 3.4.3, slot.

27. A-G Hartkamp in zijn conclusie bij HR 31 mei 1991, NJ 1992, 261 (Willems c.s./FMN).

28. Schelhaas in haar noot onder Rb. ‘s-Gravenhage 9 april 2008, JBP 2008, 47.

29. H. Stein, ‘De verplichtingen van de derde-beslagene’, *Adv.bl.* 1994-2, p. 62.

zaten die het arrest *Staalduinen/Tiethoff* q.q. wees. Van Oven heeft dus bakzeil moeten halen.

3. Wat betekent dit voor de praktijk?

Met het arrest *Staalduinen/Tiethoff* is een eind gekomen aan de onduidelijkheid en de discussie in de literatuur over de vraag of de derdebeslagene rente verschuldigd is. Het is goed dat op dit punt rechtszekerheid is gekomen.

Voor de derdebeslagene bestaat evenwel het gevaar dat hij, zonder dat hij zich dit bewust is, in verzuim komt te verkeren. Wordt vervolgens derdenbeslag gelegd, dan kan dit tot onredelijke situaties leiden, aldus Sniijders in zijn noot onder *Willems c.s./FMN*. Wat daar verder ook van zij, de knoop is doorgehakt en er is nu duidelijkheid. Dit betekent dat de derdebeslagene alert moet zijn dat niet ongemerkt een fatale termijn is verlopen, waardoor hij in verzuim verkeert op het moment dat beslag wordt gelegd.

Verkeert de derdebeslagene op het moment van het leggen van het derdenbeslag in verzuim, dan is het raadzaam om contact op te nemen met de beslaglegger en de beslagene om te bezien of er afspraken kunnen worden gemaakt om zodoende de schade voor de derdebeslagene te beperken.